

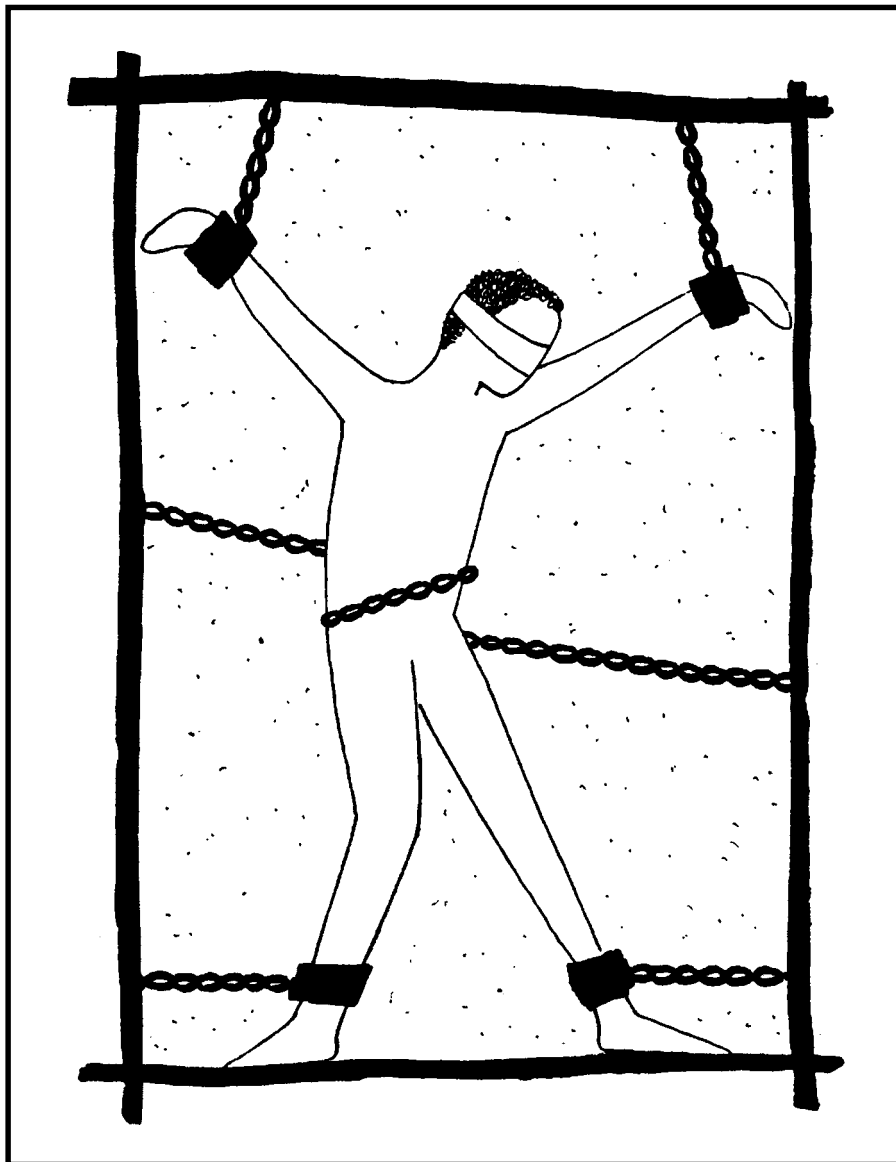

Amnistia Internacional

Grup d'Educadors
Alfons XII 19-21, pral. 08006 Barcelona
www.amnistiacatalunya.org/edu
Tel. 932 093 536

La tortura

La tortura

Índex

Presentació	3
1 Aproximació al fet de la tortura	
Quan penso en la tortura penso en...	4
Ho és o no ho és?	6
2 Informació i exemples	
Què ens diu la història?	7
Casos reals	8
Qui en té la culpa?	10
3 Només volem saber la veritat	
Petita història imaginària	11
Els judicis de Déu	14
4 La prevenció de la tortura	
Programa d'Amnistia Internacional	15
Suggeriments de treball	17
5 Història de la tortura	
Un petit passeig al llarg dels segles	18
Suggeriments de treball	25
6 Documentació complementària	
Codis d'ètica professional	26
Declaració de les Nacions Unides contra la tortura	29
Regles mínimes per al tractament dels presos	31

Propostes sobre la tortura

Presentació

La tortura en l'actualitat

Malgrat els acords internacionals que la prohibeixen i malgrat que els governs en neguen la seva utilització, el cert és que la tortura és una pràctica comuna i sistemàtica a molts països, independentment de les seves ideologies o sistemes econòmics.

La tortura ha estat sovint part integrant de l'estratègia de seguretat d'un govern, un element de la maquinària estatal per eliminar els dissidents. Actualment, i cada vegada més, són els delinqüents comuns (o presumptes delinqüents comuns) les víctimes més freqüents de tortures.

La tortura es fa servir per obtenir informació o una confessió, per castigar, per intimidar i per terroritzar les víctimes o els seus familiars. Sigui el que sigui el seu propòsit immediat, la tortura degrada les víctimes i deshumanitza alhora el torturador.

Són víctimes de la tortura membres de totes les classes socials, grups, edats i professions. En alguns països, fins i tot els infants han estat torturats o obligats a presenciar la tortura dels seus pares.

Justificació de les propostes

Les propostes següents pretenen acostar-nos a aquesta realitat esgarrifosa.

Com que és un tema força colpidor, hem procurat fer-ho amb respecte, sense morbositat, tenint en compte el col·lectiu al qual va dirigit.

L'objectiu és sensibilitzar sobre la necessitat d'eradicar aquesta pràctica cruel i vergonyosa. Aconseguir-ho requereix la implicació de tota la societat, una implicació que ha d'anar forçosament precedida de la sensibilització de les noves generacions.

Intentem transmetre la idea que la situació actual no és irreversible, i que de la mateixa manera que s'ha acabat amb altres tradicions vergonyoses temps enrera molt arrelades, com l'esclavitud, també es pot eradicar la tortura si tots ens mobilitzem.

Actualitzacions i materials complementaris

Aquets dossier forma part de la carpeta "Els drets humans". Al dossier de presentació general de la carpeta hi ha un apartat d'actualitzacions; consulta'l si t'interessen altres propostes sobre aquest tema o materials complementaris com ara textos literaris, assajos, una relació de pel·lícules...

En castellà, hi ha també una versió d'aquesta carpeta editada per Amnistia Internacional i Los Libros de la Catarata (Educación en derechos Humanos). No inclou les actualitzacions posteriors al 1995, any en què es va editar.

Crèdits

Part d'aquest dossier sobre la tortura va ser elaborat inicialment per la Secció Holandesa d'Amnistia Internacional. La revisió i els nous apartats han estat a càrrec del Grup d'Educadors d'Amnistia Internacional Catalunya.

1.1 Aproximació al fet de la tortura

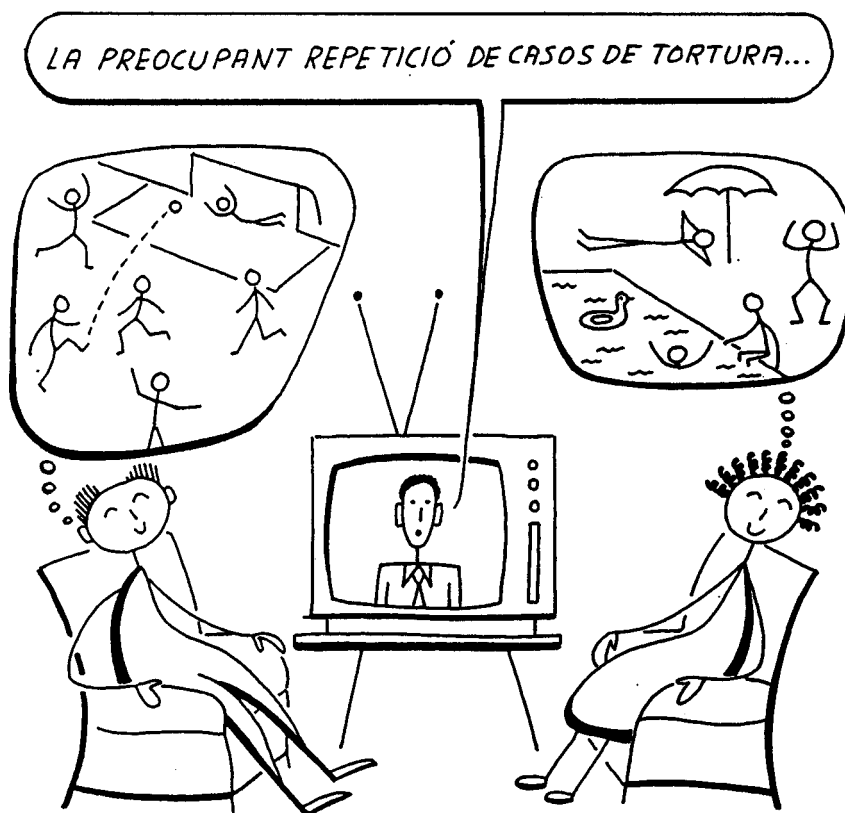
Quan penso en la paraula tortura, penso en...

1. Anota les deu primeres paraules que se t'acudin a propòsit de la paraula "tortura".
2. A quins països es tortura? Anomenen uns quants.
3. Quines persones torturen?
4. En quins casos es tortura? Val més que posis exemples.
5. Quines persones es tortura?
6. A quins llocs es tortura?
7. Per què es tortura?

Suggeriments didàctics

La finalitat d'aquest exercici és simplement posar de manifest les situacions -més o menys àmplies, més o menys genèriques-, les persones i els fets relacionats que l'alumne associa espontàniament amb la paraula tortura. És fonamental, doncs, en aquest exercici, la posada en comú, per la riquesa de matisos que pot aportar. Suggerim diferents maneres de fer-ho.

- a) Cada alumne respon individualment el qüestionari. La posada en comú es fa en petits grups de treball. La síntesi de cada grup s'expressa finalment a la pissarra, i es fan els comentaris generals que convinguin.
- b) Cada alumne contesta la primera pregunta, i s'anoten posteriorment totes les respostes a la pissarra: un alumne comença i els altres hi afegeixen allò que encara no s'hagi recollit. En aquest moment, no val improvisar més paraules. S'ha d'establir alguna classificació o associació de paraules semblants que ajudi a la síntesi. A continuació, es fa el mateix amb la segona pregunta, i així successivament, de manera que en cada ocasió un alumne o una fila d'alumnes comença a respondre.
- c) Una combinació de les dues formes anteriors, de manera que el grups de treball fan la síntesi de cada pregunta i l'exposen a la pissarra abans de passar a la pregunta següent.

1.2 Aproximació al fet de la tortura

Ho és o no ho és?

A continuació, trobaràs diferents situacions que poden donar-se amb més o menys freqüència, segons els casos. Has de decidir en cada una d'elles si és o no és una situació de tortura, i dir com l'anomenaries, en cas que no ho sigui.

1. Uns agents de policia apliquen descàrregues elèctriques a un home, sospitós d'haver comès un assassinat, per tal que reveli els noms dels seus possibles còmplices.

- Tortura Una altra cosa (Quina?: _____)

2. Un traficant de droga tanca un drogaaddicte en una habitació, sense aigua ni menjar, perquè no el vol pagar.

- Tortura Una altra cosa (Quina?: _____)

3. Quatre alumnes, al pati, donen cops a un company per què els digui qui els ha pres la pilota.

- Tortura Una altra cosa (Quina?: _____)

4. En Miquel amenaça l'Albert de no pagar-li els diners que li deu si no el deixa copiar a l'examen.

- Tortura Una altra cosa (Quina?: _____)

5. Un metge no vol assistir un ferit per navalla fins que no li expliqui què ha passat.

- Tortura Una altra cosa (Quina?: _____)

6. Agents secrets detenen un sospitós d'espionatge i el mantenen durant dies sense dormir per tal que confessi.

- Tortura Una altra cosa (Quina?: _____)

7. Uns veïns apallissen un rodamón que volta pel barri perquè sospiten que és l'autor d'uns robatoris que s'hi han comès darrerament.

- Tortura Una altra cosa (Quina?: _____)

8. Un estudiant arriba tard a casa de nit. El seu pare el comença a bufetejar per tal que li digui on ha estat i amb qui.

- Tortura Una altra cosa (Quina?: _____)

2.1 Informació i exemples

Què ens diu la història?

- En el món greco-romà els homes lliures no eren torturats, els esclaus sí.
- En època de l'Imperi Romà fins i tot els homes lliures foren torturats.
- Els heretges foren torturats durant segles pels Tribunals de la Inquisició.
- A partir de la segona meitat del segle XVIII i principis del segle següent, els estats civilitzats, un rere l'altre, varen abolir la tortura. Era l'època de les "llums", de la Il·lustració.
- La tortura reapareix en el segle XIX en el si dels estats totalitaris - de qualsevol signe -, en el si dels moviments terroristes, etc.

Suggeriments didàctics

- Cercar, bé de manera individual, bé en grups, les possibles raons d'aquests fets històrics.
- Comparar plegats les diferents hipòtesis; discutir-ne la credibilitat, cercar informació.
- Hi ha algun moment clau de la història de la tortura que els alumnes considerin que ha estat oblidat? Les referències anteriors abasten totes les possibilitats de tortura?
- A l'apartat "Història de la tortura; un petit passeig al llarg dels segles", hi ha tota la informació necessària per a aquesta activitat.

2.2 Informació i exemples

Casos reals. 1

Vic, juny del 1989.

L'Olga i en Pascal tornaven a casa després d'haver passat la vetllada a ca la mare de l'Olga mirant la pel·lícula de la nit. Quan passaven per la plaça de Santa Clara, membres de la Policia els ordenaren que sortissin del cotxe, els demanaren la documentació i els escorcollaren el cotxe i el maleter; a continuació, un membre de la policia va empènyer l'Olga. En Pascal va mirar de defensar-la, donat que l'Olga pateix una greu malaltia, i va provar d'explicar-ho als policies. A partir d'aquí, els caigué una veritable pluja de cops de porres. L'Olga i en Pascal cridaven. A l'Olga la van arrossegar pels cabells uns deu metres, mentre que els cops no paraven. Tal era la contundència de la policia que fins i tot alguns veïns sortiren i intentaren d'evitar que continués aquesta situació. Trucaren a la Policia Municipal, la qual se'ls endugué a la Comissaria. Els portaren cadascun en una cel·la, sense llit, amb un plàstic brut que cobria el terra. No els va assistir cap advocat i, fins a les deu de la nit de l'endemà, només pogueren alimentar-se amb un tros de pa i un got d'aigua. L'Olga va fer notar que estava malalta i que necessitava uns medicaments, però no li'n van fer cas. No els deixaren anar al lavabo en tota la nit, tot i que ho van demanar amb insistència. La Policia els amenaçava de no avisar ni un advocat ni la família si no firmaven una declaració autoinculpant-se de lesions i agressió a l'autoritat. Durant tot el temps que van estar tancats, els guàrdies se'n reien constantment i els tractaven de mentiders. En Pascal assegura que el van fer estar despullat més de dues hores, "per evitar que es suïcidés".

Passats dos dies, sortiren de les dependències. Ells volien presentar una denúncia. La versió de la Policia era totalment diferent.

- Per què creus que els va passar tot això a l'Olga i a en Pascal?
- La tortura pot ser física i psíquica. Raona aquesta afirmació relacionant-la amb el cas anterior.
- Com creus que va acabar aquesta història verídica?
- Com creus que hauria d'haver acabat?
- Opines que la tortura només es pot donar en una cel·la?

2.3 Informació i exemples

Casos reals. 2

El testimonio de Mª Margarita Báez

• Maria Margarita Báez de Britéz, de 35 años de edad, peluquera de profesión, es viuda de Gumersindo Britéz, uno de los 10 campesinos que—según dice la policía—resultaron muertos en una acción armada en Caaguazú, tras el secuestro de un autobús en marzo de 1980. El testimonio de la viuda de Britéz dice así:

“Fui secuestrada en la vía pública el 16 de febrero de ese año (1982) por cuatro policías vestidos de civil, quienes me amordazaron, encapucharon y esposaron, y conducida al Departamento de Investigaciones... sin conocer las acusaciones que pesaban sobre mí, he sido llevada directamente junto al Jefe de esa repartición oficial... quien ordenó de esta manera: ‘Háganle lo que quieran, descuartíenla’.

“(...) más tarde, el comisario inspector y torturador me venda los ojos y esposados los brazos hacia atrás me conduce a otro edificio en una de las habitaciones de los oficiales donde 2 ó 3 pisos abajo actualmente funciona el casino de los policías. Una vez allí fui colgada por la reja de una ventana de hierro en el sol, atando una soga de la esposa que colocaron en mis muñecas.

“Fui mantenida así durante seis días, sin comida y despierta (para el efecto me derramaban constantemente agua helada). Una vez por día me bajaban para practicarne otras torturas, consistente en quemarme las manos y otras partes del cuerpo, posiblemente con brasero, golpes en la cara y en los senos.

“En la sexta noche me bajaron un piso abajo. Ahí fui atada de pies y manos y colocada en posición fetal. Percibi el funcionamiento de un aparato que despedía una especie de gas que congelaba hasta mis huesos dejándome en un estado de adormecimiento. En ese estado me inyectaron una sustancia en la columna vertebral, que por sus efectos posteriores, no puede tratarse de otra cosa que una droga.

En la fotografía aparecen tres presas que declaran que fueron sometidas a malos tratos o torturadas por las fuerzas de seguridad paraguayas (véase texto donde aparecen extractos de sus testimonios). Ellas son, de izquierda a derecha: Irene Giménez y su hijo Adrián; Cristina González; y María Margarita Báez de Britéz. La cuarta mujer, Leonidas Bogado (madre de Cristina González) murió poco después de ser trasladada de la prisión a una clínica para enfermos de cáncer—A/ estima que las autoridades paraguayas no le proporcionaron la atención ni el tratamiento médico adecuado.

“Durante mi permanencia en esa habitación (48 días en total), venía diariamente a verme XX [un interrogador] quien me exigía que le firmara unos papeles que posteriormente serían mi supuesta declaración. Ante mi negativa a esto, continuaban los tormentos físicos y psicológicos.

“Aún estando en aquella habitación, por las noches durante 42 días me ataban pies y manos con los brazos hacia atrás a unas sillas facilitando de esta manera las picaduras de hormigas que había en esa habitación en gran cantidad.

“En esta situación de incertidumbre e incomunicación me he visto obligada a realizar una huelga de hambre reclamando ser trasladada a otro sitio donde pudiera ejercer mi derecho de defensa y réplica a las acusaciones de la policía.

“El 28 de mayo fui trasladada a la Guardia de Seguridad. El 1° de junio fui trasladada junto con otras tres mujeres a la Casa del Buen-Pastor.

“Las consecuencias de estas torturas físicas y psicológicas son innumerables. Las más resaltantes han sido las alucinaciones visuales y auditivas, trastornos motores con adormecimiento del cuerpo, fuertes dolores de cabeza y de la columna vertebral, taquicardia, problemas de la presión arterial como efectos de la sustancia que me ha sido inyectada en el Departamento de Investigaciones.

“El 12 de setiembre de 1983 después de un año y tres meses de iniciado el proceso he sido llamada por fin a prestar declaración indagatoria ante el juez, ya estando el proceso en estado plenario, última instancia de un proceso que según mi entender significa que seremos condenadas.

“Pregunto ¿cuál es mi delito? Esta semana he tenido conocimiento de que existe una orden de captura sobre mi abogado defensor, el Dr. XX... seguramente con el fin premeditado de retrasar el proceso, lo cual aumenta la angustia e incertidumbre en nosotras”.

Activitat que es proposa

Has de realitzar un programa de T.V. sobre el cas de la senyora Báez. El programa ha de tenir tres parts que es detallen a continuació. Dóna'ls el contingut que creguis més adequat.

- 1.- Fes la presentació objectiva de la notícia.
- 2.- Entrevista els protagonistes (la senyora Báez, els policies, ...).
- 3.- Acaba el programa amb un comentari personal.

2.4 Informació i exemples

Qui en té la culpa?

En la tortura hi ha moltes persones implicades, no només els torturadors, sinó també les persones que els donen l'ordre, alguns metges que hi prenen part, els fabricants d'instruments que són utilitzats específicament amb aquesta finalitat, els propis governs que ho permeten.

De ben segur que encara hi ha més persones que poden estar-hi implicades directament o indirecta. Anomena algunes persones o grups de persones que cregueis que fins ara no han estat esmentades. Raona per què i fins a quin punt hi estan involucrades.

Tot seguit, tens una llista de persones (afegeix-hi les que cregueis que hi falten; per exemple, algunes que han aparegut en l'exercici anterior). Anota en una de les tres columnes de la dreta el grau de responsabilitat que et sembli que tenen en relació a la tortura.

Torturadors	Responsabilitat		
	una mica	molta	gens
EL GOVERN	•	•	•
ELS QUI DONEN LES ORDRES	•	•	•
METGES	•	•	•
ADVOCATS	•	•	•
JUTGES	•	•	•
LES VÍCTIMES	•	•	•
ELS ESCARCELLERS	•	•	•
LA GENT QUE SAP O SOSPITA EL QUE PASSA I NO FA RES PER IMPEDIR-HO	•	•	•

3.1 Només volem saber la veritat

Petita història imaginària sobre passions humanes... imaginàries?

10-02-90.

En Ferran, l'Àngels i en Xavier, estudiants de B.U.P. de l'institut "L'Albada", amics de tota la vida, fa dies que s'expremen el cervell a fi d'ajudar en la confecció d'un missatge en clau. Any rera any, el Departament de Llenguatge de l'institut organitza un petit concurs amb el mateix Departament de l'institut "Europa". L'objectiu? Molt senzill: els 3rs. de B.U.P. d'ambdós centres han de crear un missatge en clau -es permet fins i tot el llenguatge matemàtic-, el qual informa sobre l'existència d'un objecte X en mans d'un professor X. Tenen dues setmanes de temps i, un cop aconseguit el més críptic dels missatges, dues delegacions "ad hoc" dipositen en el "terreny enemic" el resultat de tant d'esforç maliciós. No es tracta de cap bajanada, com ho demostra el fet que siguin els respectius Directors els qui, amb el pes i l'autoritat de llur càrrec, lliurin l'objecte al professor i el missatge als estudiants. De fet, tampoc no s'hi juguen la vida ni l'honor, però els guanyadors reben una petita compensació econòmica que sempre va bé per al viatge de final de curs. És clar que els de "l'Europa" s'han sortit amb la seva en els tres darrers anys, cosa que explica, i molt, per què en "L'Albada" n'hi ha, aquesta vegada, moltes ganes.

20-02-90.

El panorama és ara ben diferent. Les dues setmanes han passat ja, els missatges han estat lliurats a llurs destinataris i, per tant, només cal esperar a veure quin dels dos tercers, en el decurs de sessions conjuntament acordades, desxifra el missatge, es presenta primer a "casa de l'altre", hi pregunta per la persona adient i li demana l'enigmàtic objecte.

A "l'Europa" tot ha anat bé i s'hi han esforçat de debò, disposats com estaven a no trencar una tradició victoriosa que els ha fet sentir molt responsables.

No es pot dir el mateix del tercer de "L'Albada". És un curs amb problemes interns que esclaten, dissortadament, tot sovint. En Pere, per exemple, un noi que sempre està fent preguntes impertinents i capcioses -ell diu que vol fer psicologia-, desperta un cert rebuig entre els seus companys i companyes i, en més d'una ocasió, li fan la vida impossible. En Pere no entén gaire res; al capdavall, ell actua d'una manera tan natural i biològica com un ocell quan vola. Donat, però, que els atacs sovintegen, hi ha dies en què abandona la seva militància pacifista -que ningú no sembla sospitar- i opta per amenaçar a tort i a dret. Diguem només que l'última vegada que això es produí, s'acomiadà amb un "Us en recordareu!" que semblava venir de Déu mateix advertint-los amb un "No sabeu ni el dia ni l'hora". Per acabar-ho d'adobar, el tal Pere és amic de gent de "l'Europa", d'en Pau, de la Pilarín i de l'Anabel, amb qui s'entén molt bé; tot plegat, un personatge un xic "problemàtic".

28-02-90.

"Habemus victoriam". "L'Europa" ha guanyat un altre cop. Els rivals opinen que això ja sembla una maledicció, però han estat molt esportius i han felicitat els guanyadors. De fet, tothom ha reconegut que era un missatge veritablement enginyós, però, ja se sap, sempre ha de perdre algú.

10-03-90.

Hi ha hagut una altra baralla amb en Pere; res d'important, però avui els ànims estaven molt exaltats. Per què? Qui ho sap? La crispació és freqüentment molt enigmàtica. El pitjor és

que, tot d'una, han aflat un seguit se sospites enverinades: “Recordeu que ens va amenaçar? Darrerament, no l’heu vist molt sovint amb en Pau, el de “l’Europa”? Per què no va lamentar que perdéssim? A més, no pensa venir amb nosaltres al viatge de final de curs -encara bo!-. No va ser el dia en què vàrem acabar el missatge quan ens va amenaçar amb tanta fermesa?”

12-03-90.

Els fets s’han precipitat i a l’horitzó no s’albira res de bo. Tot està planejat i avui al capvespre, en sortir de l’institut, faran confessar en Pere. Com? No cal tenir escrúpols, hi ha massa proves que l’acusen. Confessarà, segur! En Xavier ha dit que la violència no resol res i ho embolica tot, però la resposta ha estat unànime:

“Nosaltres només volem saber la veritat”

Suggeriments didàctics

- A)** Treball individual, en successives etapes, segons el guió que es proposa més endavant.
- B)** Després de cadascuna de les fases del treball individual, o substituint-les, discussió en petits grups o tota la classe alhora.
- C)** Comentaris generals, per part del professor, en relació amb el treball fet pels alumnes. Suggerim que els comentaris tractin els temes següents:
- Relació entre tortura-revenja-càstig.
 - Qui pot ser torturador i per quins motius.
 - La tortura i la llei; prohibició i permissibilitat; localització geogràfica i social de la tortura.
 - Raó i pretext de la tortura; les seves conseqüències i efectes, directament o indirectament provocats, en el torturador, en la víctima, en la mentalitat social i en les actituds davant de conductes antisocials.
 - La tortura com a manera de forçar una confessió: judici crític.

"Petita història imaginària sobre passions humanes... imaginàries?"

Guió de treball individual (primer punt dels suggeriments didàctics)

1. Comentari sobre el text :

- Quin et sembla que és el problema principal que es descriu al final d'aquesta història?
- Quines creus que poden ser les vertaderes causes del problema?
- Quin desenllaç pot tenir aquesta història? Per què?
- Descriu breument l'actitud dels personatges de la història:

Ferran:

Àngels:

Xavier:

Pere:

Pau:

Pilarín:

Anabel:

2. Pensa i raona què són cadascuna d'aquestes coses i quina relació hi ha entre elles (en què s'assemblen, en què es diferencien, quines poden ser causa o conseqüència de les altres):

Càstig:

Revenja:

Tortura:

Justícia:

Xantatge:

Sospita:

Confessió forçada:

- Quines coses de la llista anterior et sembla que apareixen en aquesta història?
- Què en penses?

3. Coneixes en el teu centre d'estudis, en el teu barri o entre els teus amics algun problema semblant al d'aquesta història? Descriu-lo breument

(si no en coneixes cap, pots descriure una situació imaginària).

4. Finalment, explica el teu propi judici sobre aquesta situació. Què recomanaries en casos com aquest?

3.2 Només volem saber la veritat

Els judicis de Déu

Durant l'Edat Mitjana es celebraven els "Judicis de Déu" per tal de determinar la culpabilitat d'un acusat. Déu coneix la veritat, i defensarà qui estigui de part seva. D'acord amb això, es sotmet l'acusat a tortura. Si és innocent, Déu l'ajudarà, i l'acusat podrà resistir la tortura. En canvi, si és culpable, no tindrà l'ajut diví, i acabarà defallint i confessant. S'aplica, doncs, a l'acusat la prova de la tortura, de manera que, mitjançant la intervenció divina, es pugui escatir la veritat.

—Què et sembla aquest procediment?

—El trobes adequat o inadequat?

—Per què?

—Pots redactar una pàgina explicant els teus punts de vista.

Suggeriments didàctics

OPCIÓ A:

Dividir la classe en subgrups. Cada subgrup estarà format per alumnes que estiguin tots a favor o tots en contra del procediment. A cada subgrup hauran de posar en comú els seus punts de vista o arguments i fer-ne un resum.

Posteriorment, cada subgrup nomenarà un portaveu que, en sessió plenària, exposarà els arguments aportats en el seu subgrup, els anotarà a la pissarra, i es passarà a fer un debat general.

OPCIÓ B:

Es formaran subgrups, com en el cas anterior, però barrejant-hi alumnes que hi estiguin a favor i en contra. La resta del debat s'efectuarà de la mateixa manera.

EN LES DUES OPCIONS:

L'objectiu d'aquesta activitat és elaborar un conjunt de principis que facin injustificable la tortura. Les opcions anteriors serveixen principalment per produir idees.

Obtingudes aquestes idees, es demanarà als alumnes que redactin, individualment o per grups, un codi ètic contra la tortura.

4. La prevenció de la tortura

Programa de dotze punts per a la prevenció de la tortura

Adoptat per Amnistia Internacional l'octubre de 1983

La tortura és una violació fonamental dels drets humans, condemnada per l'Assemblea General de les Nacions Unides com a ofensa a la dignitat humana i prohibida per les legislacions nacionals i pel dret internacional.

Malgrat tot, continua practicant-se diàriament arreu del món. L'experiència d'Amnistia Internacional demostra que la prohibició legislativa de la tortura no és suficient. Cal prendre mesures immediates per fer front a la tortura i d'altres penes o tractes cruels, inhumans o degradants, allí on tinguin lloc, fins a aconseguir-ne la total erradicació.

Amnistia Internacional fa una crida a tots els governs per tal que posin en pràctica el programa següent de 12 punts per a la prevenció de la tortura, alhora que invita totes les persones i organitzacions interessades a sumar llurs esforços en la promoció d'aquest programa. Amnistia Internacional està plenament convençuda que l'aplicació d'aquestes mesures serà un senyal clar i positiu de la fermesa d'un govern per abolir la tortura en l'àmbit nacional i internacional.

1.- Condemna oficial de la tortura.

Les màximes autoritats de cadascun dels països haurien de demostrar llur total oposició a la tortura, fent saber a tot el personal encarregat del compliment de la llei que la tortura mai no serà tolerada en cap circumstància.

2.- Límits de la detenció en règim d'incomunicació.

Sovint, la tortura té lloc mentre les víctimes es troben detingudes en règim d'incomunicació, amb impossibilitat de posar-se en contacte amb aquelles persones que podrien ajudar-les o informar-les d'allò que els està succeïnt. Els governs haurien d'adoptar salvaguardes per fer que la detenció en règim d'incomunicació no esdevingui una oportunitat per a l'aplicació de tortures. Té especial importància que tots els presos siguin traslladats davant de les autoritats judicials com més aviat millor després de llur detenció, i que hom hi permeti als familiars, advocats i metges un accés ràpid i freqüent.

3.- Eliminació de les detencions secretes.

En alguns països les tortures tenen lloc en centres secrets. Els governs haurien d'assegurar que els presos siguin reclosos en llocs públicament reconeguts i que hom proporcioni informació precisa sobre el lloc on es troben a familiars i advocats.

4.- Salvaguardes durant el període de detenció i interrogatoris.

Els governs haurien d'examinar constantment els reglaments per a la detenció i els interrogatoris. Els presos haurien d'ésser informats sense dilació de llurs drets, incloent-hi el dret de presentar queixes relatives al tracte que reben. Caldria també autoritzar que els organismes independents pertinents realitzessin visites regulars d'inspecció en els centres de detenció. Una salvaguarda important contra la tortura seria la separació entre les autoritats encarregades de la detenció i les que han de dur a terme els interrogatoris.

5.- Investigació independent dels informes sobre tortures.

Els governs haurien d'assegurar-se que totes les queixes i informes sobre tortures siguin investigades imparcialment i eficaç, i de fer públics tant els mètodes com els resultats de les investigacions. Així mateix, tant els demandants com els testimonis haurien de rebre protecció contra possibles intimidacions.

6.- Invalidesa legal de declaracions obtingudes amb tortura.

Els governs haurien de prendre les mesures necessàries per tal que les confessions i d'altres proves obtingudes amb tortura mai no puguin ésser emprades en tràmits judicials.

7.- Prohibició legislativa de la tortura.

Els governs haurien de prendre mesures encaminades a aconseguir que els actes de tortura siguin considerats com delictes punibles en virtut de les disposicions de dret penal. De conformitat amb la legislació internacional, la prohibició de la tortura no hauria de suspendre's sota cap circumstància, ni tan sols sota l'estat de guerra o cap altra emergència pública.

8.- Enjudiciament de presumptes torturadors.

Les persones responsables d'actes de tortura haurien d'ésser sotmeses a judici. Aquest principi hauria de mantenir-se allí on es trobessin, amb independència del lloc on es va cometre el crim i sense tenir en compte la nacionalitat dels perpetradors o de les víctimes. Caldria no proporcionar als torturadors cap mena de "santuari".

9.- Procediments de capacitació.

Durant els cursos de capacitació de tots els funcionaris que prenen part en activitats de detenció, interrogatori o tractament de presos, caldria deixar ben clar que la tortura és un acte criminal, i fer-los saber que estan obligats a desobeir qualsevol ordre de dur a terme tortures.

10.- Compensació i rehabilitació.

Les víctimes de la tortura i els qui d'ells depenen haurien de tenir dret a obtenir una compensació financera. Haurien de rebre també les cures mèdiques i la rehabilitació adients.

11.- Reacció internacional.

Els governs haurien d'emprar tots els canals disponibles per intercedir davant d'aquells governs acusats de l'aplicació de tortures. Hom hauria d'establir mecanismes intergovernamentals per investigar urgentment informes de tortura i adoptar les mesures pertinents en contra. Els governs haurien de vigilar també que les transferències o capacitació de personal militar, de seguretat o de policia no facilitin la pràctica de tortures.

12.- Ratificació d'instruments internacionals.

Tots els governs haurien de ratificar els instruments internacionals que continguin salvaguardes i recursos contra la tortura, incloent-hi el Pacte Internacional de Drets Civils i el seu Protocol Facultatiu, que autoritza l'examen de queixes presentades per víctimes individuals.

Suggeriments per a la prevenció de la tortura

En la lluita contra la tortura és evident que una de les accions bàsiques és la **prevenció**, és a dir, què hem de fer per erradicar la pràctica de la tortura.

A partir dels treballs anteriors hem pogut reflexionar sobre qui practica la tortura, qui n'és responsable, els llocs on es practica i en quins casos, com es pretén justificar i si és d'alguna utilitat o no. Plantegem ara nosaltres un seguit de situacions clau i allò que faríem per **garantir** que no es pugui produir mai:

- En el moment que una persona és detinguda.
Quines garanties ha de tenir aquesta persona?
Qui ha d'estar informat que s'ha produït la detenció? (policia, jutge, polítics, periodistes, família, qui vulgui el detingut, ...) Qui ho decideix?
- Durant la detenció.
On s'ha de recloure aquella persona?
Amb quines persones creus que hauria de poder comunicar el detingut?
- Durant l'interrogatori.
Qui ha d'interrogar?
Quin respecte s'ha de tenir pel pres en un interrogatori?
- Pel que fa als responsables que existeixi la tortura.
Com s'hi pot influir perquè no la duguin a terme?
- Pel que fa als estats que permeten que existeixi la tortura.
Com es pot pressionar un govern perquè adopti mesures?
Què s'ha d'alterar en les causes de la tortura (en les causes generals de funcionament d'un país)? Com es pot alterar?

Compareu les respostes amb el programa de 12 punts d'Amnistia Internacional i amb la declaració sobre la protecció de totes les persones contra la tortura i d'altres penes o tractes cruels, inhumans o degradants que pots trobar a l'apartat de materials complementaris.

- a. Punts comuns.
- b. Aportacions teves no recollides per A.I.
- c. Desacords.

5. Història de la tortura

Un petit passeig al llarg dels segles

Un petit passeig per la història de la tortura

Aquest material intenta de proporcionar la informació mínima necessària amb la qual poder abordar una discussió sobre la tortura, el seu significat històric, la seva pròpia evolució al llarg dels segles, etc. Després d'un seguit de definicions provinents de diferents èpoques i que poden ajudar a centrar el tema, es fa un repàs dels "moments clau" en la història de la tortura. No cal dir que les informacions no són pas exhaustives, al contrari, intenten només donar les eines indispensables per poder treballar. En aquest sentit, al final, adjuntem al material un conjunt de suggeriments pedagògics: propostes concretes de treball a partir de les informacions donades, invitacions a la reflexió, formulació de preguntes, indicacions sobre possibles debats, etc.

Les dades són tretes bàsicament de dues obres: 1) Alec Mellor, *La Tortura*, ed. Estela, Barcelona 1964 i 2) Edward Peters, *La Tortura*, Alianza Editorial (butxaca) nº 1251, Madrid 1985.

Aquest darrer llibre conté, a més, un interessant assaig bibliogràfic (pp. 258-276) de gran utilitat. Paga la pena d'esmentar, igualment, la interessant reflexió de F. Savater i Gonzalo Martínez Fresneda a *Teoría y presencia de la tortura en España*, ed. Anagrama, Barcelona 1982. Pel seu interès documental i històric recomanem també el volum 133 d'Alianza Editorial (butxaca), Madrid 1982, on trobem el *De los delitos y las penas de Cesare Beccaria* amb el *Comentario de Voltaire*, i el *Discurso sobre la tortura de Juan Pablo Forner*, ed. Crítica, sèrie "las ideas", Barcelona 1990.

Com és obvi, cal tenir present també les publicacions d'Amnistia Internacional sobre el tema.

Què és la tortura?

1. Ulpia, jurista del segle III, mantenia que "Per *quæstio* (tortura) cal entendre el turment i el patiment del cos per tal d'obtenir la veritat. Ni l'interrogatori pròpiament dit ni el temor lleugerament induït estan relacionats amb aquest edicte..."

2. En el segle XIII, el jurisconsult romà dedicat al dret, Azo, donà aquesta definició: "La tortura és la recerca de la veritat mitjançant el turment".

3. En el segle XVII, el jurisconsult dedicat al dret civil, Bocero, deia: "La tortura és l'interrogatori, mitjançant el turment del cos, respecte d'un delictes que se sap que ha estat comès, ordenat legítimament per un jutge a fi d'obtenir la veritat".

4. En el nostre segle, l'historiador del dret John Langbein ha escrit: "Quan hom parla de tortura judicial, ens referim a l'ús de la coerció física per funcionaris de l'Estat a fi d'obtenir proves per als processos judicials... En qüestions d'Estat, la tortura fou també emprada per obtenir informació en circumstàncies no relacionades directament amb els processos judicials".

5. Un altre historiador del segle XX, John Heath, manté: "Entenc per tortura la imposició d'un patiment corporal o l'amenaça d'infligir-lo immediatament, quan aquesta imposició o amenaça es proposa d'obtenir informació, o és inherent als medis emprats per obtenir informació o proves forenses, i el motiu és d'índole militar, civil o eclesiàstica".

6. Finalment, l'article I de la Declaració contra la Tortura adoptada per l'Assemblea General de les Nacions Unides (9-XII-75) diu així: "Per als fins d'aquesta declaració, tortura és tot acte mitjançant el qual hom infligeix intencionadament un dolor o patiment intens, físic o mental, i per instigació d'un funcionari públic, a una persona a fi d'obtenir d'ella o d'una tercera una informació o confessió, a fi de castigar-la, o bé d'intimidat-la, directament o a través d'altres persones. No inclou el dolor o patiment provinent, inherent o propi de sancions legítimes si s'ajusten a les Regles Mímines Legals per al Tractament de Presos".

"Moments clau" en la història de la tortura

1. L'aparició de la tortura en la llei grega.

Entre els antics grecs, trobem, per primera vegada en la història occidental, la transició d'un sistema legal arcaic i comunal a un altre de complex on el problema de la prova i la distinció entre home lliure i home esclau són particularment rellevants.

En els primitius conflictes legals es feia poc ús de les proves, i el delictes no era vist com a res diferent del greuge personal; el resultat final d'aquests conflictes depenia de la posició social dels litigants i de l'opinió dels membres més importants de la comunitat.

En el segle V a.C., però, i en el marc ja de les ciutats-estat, "la llei" no és més el resultat d'un seguit d'enemistats o greuges personals. Els homes van reconeixent paulatinament que pot ser útil no regir-se per aquest sistema, que cal independitzar la llei de criteris massa personals, i que, per tant, cal escriure la llei, establir criteris clars de judici, i afavorir que, en cas de desacord,

es presentin testimonis que declarin sobre els fets. D'aquesta manera, tots -els ciutadans lliures, és clar- se sotmeten a l'objectivitat. Els ciutadans, tanmateix, pel fet de ser-ho, ço és, homes lliures amb dignitat i honor, en cas de conflicte, declaren, però no poden ser sotmesos a tortures. La importància de l'honor d'un ciutadà dividia les proves en "proves naturals", que hom obtenia fàcilment de la paraula del ciutadà, i "proves forçades", que hom aconseguia dels que no tenien cap *status* d'honor o de ciutadania discernible: els estrangers, els esclaus, els qui tenien ocupacions vergonyoses o aquells la deshonra dels quals era reconeguda públicament. (Els esclaus poden ser torturats perquè no tenen honor ni dignitat i, en conseqüència, no estan sotmesos al deshonor en què incorre un ciutadà si comet perjuri. La paraula fiable d'un esclau no ve del seu honor i dignitat -que no té-, sinó de la reacció animal que el turment desperta en ell.)

2. La tortura en la llei romana.

En la llei romana més antiga, com en la llei grega, només els esclaus podien ser torturats si eren acusats d'un crim. Com a Grècia, els propietaris romans d'esclaus tenien el dret absolut de castigar i torturar llurs esclaus quan sospitaven que eren culpables de delictes contra la propietat. Aquest dret no fou abolit en la llei romana fins el 240 d.C. per un rescripte de l'emperador Gordià.

Els homes lliures, originalment exempts de la tortura (i de les formes de càstig capital reservades per als esclaus), foren també torturats durant l'Imperi i, després, en un ventall cada cop més ampli de casos establerts per ordre imperial.

Les velles distincions republicanes entre homes lliures i esclaus i, en el si dels homes lliures, entre patricis i plebeus, acabaren efectivament amb les guerres socials i la caiguda de la República. Les noves distincions que aparegueren en la llei del segle III d.C. parlen de dos tipus de ciutadans: *honestiores* i *humiliores*. Els primers eren privilegiats i constituïen la classe governant efectiva de l'Imperi; els segons eren la resta del poble, els dedicats a ocupacions humils, els pobres i desarrelats. Doncs bé, la divisió de la societat romana en dues classes féu la segona d'elles vulnerable als mètodes d'interrogació i càstig reservats només per als esclaus. I fins i tot els *honestiores* van poder ser torturats en casos de traïció i d'altres crims específics, sovint existents tan sols en la ment de l'emperador.

Resumint: amb l'arribada de l'Imperi i de la divinització de la figura de l'emperador, amb el pas efectiu de ciutadans de l'Imperi a súbdits de sa majestat i de les seves divines ordres tothom pot veure's acusat de *crimen maiestatis*, crim de lesa majestat. La raó d'estat aconseguix, doncs, d'imposar-se i la immunitat cívica esdevé un anacronisme en una societat on no hi ha realment ciutadans sinó súbdits de sa majestat i on la llibertat es diferencia molt poc de l'esclavatge. La divinitat de l'Estat atorga al crim polític un caràcter sacríleg incompatible amb les garanties d'un procés normal.

3. Objeccions a la tortura en el pensament clàssic.

Malgrat les objeccions a la tortura expressades per filòsofs, juristes i literats del món clàssic, el cert és que no existeix una condemna moral de la tortura com a tal -proclamant, doncs, els valors de la persona humana-, sinó un cert reconeixement implícit dels seus inconvenients -entre ells preocupa, sobretot, el fet que els esclaus puguin ser torturats per tal d'obtenir testimonis contra llurs amos-.

En el seu *De partitione oratoria* (34.117-18), Ciceró, als voltants del 45 a.C., ens dóna informacions valuoses sobre el posicionament de l'advocat respecte dels testimonis obtinguts mitjançant tortura: "Si l'examen de testimonis obtinguts mitjançant tortura o la sol·licitud que aquest examen es dugui a terme poden contribuir a resoldre el cas, primer hem de defensar aquesta institució i parlar de l'eficàcia del dolor i de l'opinió dels nostres avantpassats, els quals, indubtablement, haurien rebutjat tot això si no ho haguessin aprovat; i de les institucions dels atenesos i dels rodís, pobles molt cultes, entre els quals fins i tot els homes lliures i els ciutadans -per més repugnant que això sigui- són sotmesos a tortura; i també de les institucions dels nostres compa-

tristes, persones de saviesa suprema, que, tot i no permetre que els esclaus fossin torturats per tal que testimoniessin contra llurs amos, tanmateix aprovaven l'ús de la tortura en casos d'incest. També l'argument emprat habitualment per invalidar el testimoni donat sota tortura ha d'ésser rebutjat per ridícul i declarat irreal i infantil. Per tant, heu d'inspirar confiança en la correcció i la imparcialitat de la investigació, i valorar les declaracions fetes sota tortura amb arguments i inferències”.

4. El dret romà i les societats germàniques.

En la història de les institucions jurídiques i la mentalitat dels invasors i pobladors germànics de l'Imperi Romà després del segle IV, podem veure també la transformació de pràctiques legals arcaiques en d'altres de més complexes, en part com a resultat de canvis interns en el si de les societats germàniques i en part com a resultat de la disponibilitat d'un dret docte desenvolupat, en aquest cas el romà. Com a la Grècia arcaica i potser a la primitiva llei romana, el concepte de dany personal precedeix al de delictes, el concepte d'enemistat familiar precedeix al de judici, i la categoria d'home lliure no només distingeix el guerrer esclau i l'estranger, sinó que també li atorga moltes qualitats similars a les que antigament havien protegit els ciutadans atenesos i els ciutadans romans de la classe dels *honestiores*. Però les societats germàniques de la primera Europa medieval no desenvoluparen i adaptaren ràpidament llurs pràctiques i valors als del dret romà. En la major part dels casos, el dret romà no es va difondre i estudiar a Europa fins a les darreries del segle XI.

Pel que fa als que no eren homes lliures o als que eren només lliures deshonrats, la llei germànica permetia la tortura i els càstigs d'un gènere que rebaixava l'honor personal. Els esclaus acusats de crims, les mullers d'homes de rang assassinats per elles i els homes lliures públicament declarats traïdors, desertors o covards podien tots ser tractats d'aquesta manera. L'obra *Germania* de Tàcit, escrita a finals del segle I, reconeix clarament aquestes característiques de la cultura jurídica germànica.

Els Germans semblen haver-se considerat els equivalents dels *honestiores* i, deixant de banda accions puntuals no sancionades per llurs reis, sembla que mantingueren els homes lliures exempts de la tortura durant la major part de llur història jurídica primitiva.

5. Des de l'Edat Mitjana fins al segle XVIII.

Un dels procediments judicials bàsics a l'Edat Mitjana fou l'acusatori. Acusat i acusador es troben cara a cara en un debat oral i públic davat d'un tercer personatge arbitral: el jutge. És necessària, doncs, l'existència d'un acusador i, si aquest no apareix, no té lloc el judici amb independència de la gravetat del delictes comès. Podríem dir, conseqüentment, que aquest sistema no es basa en la tortura sinó en la prova; tanmateix, el fet que l'acusador pugui sol·licitar del jutge que l'acusat sigui sotmès a tortura en cas de manca de proves té com a conseqüència la pràctica del turment en molts casos.

En el segle XII, però, es produí una revolució en el dret i la cultura jurídica que marcà la jurisprudència penal a Europa fins el segle XVIII. Derivà d'una transformació del dret que havia existit entre el segle VI i el XII i d'una creixent consciència de la necessitat de crear lleis universalment obligatòries i aplicables a tota l'Europa Cristiana.

Una de les conseqüències més importants d'aquesta revolució fou que el procediment inquisitorial desplaçà el vell procediment acusatori. Tal com dèiem, el dret penal d'Europa abans del segle XII era predominantment privat. Els funcionaris públics no cercaven i investigaven crims. Els perjuris eren sotmesos a l'atenció dels oficials de justícia per aquells que l'havien patit, i era responsabilitat de l'acusador vigilar per tal que el funcionari legal actués. L'acusat generalment només necessitava jurar que l'acusació era falsa. Podia succeir, però, que el tribunal decidís que el jurament de l'acusat no era suficient. En alguns casos, particularment aquells contra homes de mala reputació, certes acusacions, principalment les de crims capitals, podien implicar la submissió de l'acusat a una "ordalia", procés en el qual s'invocava el judici de Déu sobre la base que

Déu només permetria la victòria de la part que tenia la raó -dir la veritat equivalia, doncs, a resistir el turment-.

Què implica el procediment inquisitorial que acaba amb aquest estat de coses a partir del segle XII? Implica que la societat exigeix que hom cerqui, presenti i examini proves *-inquire* significa investigar-, que es classifiquin els testimonis, que siguin interrogats sota jurament, i que l'acusat tingui algun medi racional de defensa contra les acusacions.

Ara bé, la necessitat de proves i la impossibilitat moltes vegades de trobar-les féu que la confessió esdevingués a poc a poc "la reina de les proves", principalment en el judici de delictes capitals. Fou la importància atorgada a la confessió la que explica l'enorme extensió de la tortura com a mètode per obtenir-la, tant en els tribunals civils primer, com en els eclesiàstics després -la Santa Inquisició-. La tortura esdevingué "el mètode" mitjançant el qual els heretges confessaven llur desviació. L'Església considerava l'heretgia el delicte més greu. Què és l'heretgia? L'heretgia és, per a l'Església, un crim de lesa majestat divina que consisteix en la negació constant d'un dogma, o en l'adhesió a una secta amb doctrines condemnades com a contràries a la fe. Cal subratllar la importància que, en aquestes èpoques, té "la unitat en la fe" com a sinònim d'unitat en l'ordre social. La idea d'una coexistència pacífica entre creients i "heretges" -no creients, agnòstics, ateus, etc.-, tal com l'entendem en el si de la societat laica actual, era aleshores impensable.

6. L'abolició de la tortura als segles XVIII i XIX.

A partir de la segona meitat del segle XVIII i principis del segle següent, els estats civilitzats, un rere l'altre, varen abolir la tortura. No cal dir que aquest procés d'abolició de la tortura fou, en primer lloc, part d'una revisió general dels sistemes jurídics penals, i, en segon lloc, un procés que tingué lloc en llargs períodes de temps, normalment dècades.

En línies generals, el mèrit de l'abolició de la tortura és atribuït als principis de l'anomenada "Il·lustració", al triomf de les "Llums" sobre la foscor i l'oscurantisme, a l'exaltació de la Natura i de l'Home com a ésser bo -negant el pecat original- i, per tant, a la creença en la necessitat de respectar i no malmetre -torturar- allò que és noble i valuós per naturalesa. La tortura no es veurà ja com el mètode adient i proporcionat a una naturalesa humana degradada des del seu naixement, sinó com la transgressió nefasta de la natural bondat humana. Els éssers humans, lliures, poden rebel·lar-se contra llur bondat i cometre tot tipus de delictes execrables, però el deure dels Estats no és pas el de transgredir també ells l'ordre natural, ans el de preservar-lo o, en tot cas, el de reconduir els infractors vers l'origen.

I, tanmateix, per què els escriptors o escriptors-filòsofs del segle XVIII aconseguiren d'acabar amb la tortura, mentre que els seus predecessors hi havien fracassat? En primer lloc, la major part dels crítics anteriors foren teòlegs o humanistes, intel·lectuals que escrivien freqüentment en llatí per a una minoria. Voltaire, en canvi, és sobretot un pamfletista que no pretén tant allisonar com provocar. D'altra banda, l'èxit de l'obra de Beccaria, Tractat dels delictes i les penes, es deu a l'oblit intencionat de qualsevol mena de discussió jurídica i al fet de tenir una redacció simple, oberta, agradable i intel·ligible. Cal tenir en compte, a més, que la societat del segle XVIII es presta, mitjançant les societats intel·lectuals, lògies maçòniques, salons, acadèmies, etc., a la difusió de les idees, de les llums.

Deixem, però, que siguin els mateixos protagonistes de l'abolició els qui ens presentin llurs arguments: "El delicte o està provat o no. Si ho està, no hi ha necessitat d'altra pena que la imposada per la llei. Si no ho està, és terrible turmentar un innocent". "Exigir que un home sigui alhora acusador i acusat és confondre totes les regles". "Fer del dolor una regla de veritat és una manera infalible d'absoldre el facinerós robust i de condemnar l'innocent feble". "Aplicar el turment a un desgraciat per saber si és culpable d'altres crims a més d'aquell de què és acusat, és fer un raonament horrorós, és dir-li al sotmès a tortura: "Està provat que has comès el crim. Pots, en conseqüència, haver-ne comès molts altres. El dubte m'envaeix i vull sortir-ne amb la meua regla de veritat. Les lleis et fan patir perquè ets culpable, perquè pots ser-ho, perquè jo vull que ho

siguis” (fragments de l’obra de Beccaria). “Prop d’una gran ciutat hom troba un nadó mort. Hi ha la sospita que la mare sigui una dona jove. La tanquen al calabós i la sotmeten a interrogatori. Respon que ella no ha pogut infantar el nen perquè encara està embarassada. Les llevadores la visiten. Aquestes imbècils afirmen que no està embarassada i que la retenció d’immundícia inflama el seu ventre. L’amenacen amb la tortura. La por contorba el seu esperit. Confessa que ha matat el seu presumpte fill. És condemnada a mort i té el fill mentre li llegeixen la sentència. Els jutges aprenen que cal no dictar penes de mort amb lleugeresa” (paràgraf de la definició de suplici del Diccionari Filosòfic de Voltaire).

7. Precedents del corrent abolicionista del segle XVIII.

És obvi que un corrent abolicionista no neix sobtadament, ans és el resultat d’un corrent crític anterior.

Amb independència de les objeccions -i de llur naturalesa- del món clàssic a la tortura que hem citat abans, podem dir, per exemple, que:

—L’Evangeli no conté cap condemna explícita de la tortura, per bé que el pensament cristià proclamà més tard -amb els coneguts i nefastos parèntesis- que la llei de Crist, ben entesa, la prohibeix. De fet, la llei de Moisès desconeix la tortura, cosa que explicaria en part el silenci de l’Evangeli.

—Sant Agustí (Civitas Dei XIX, 6) presenta la tortura com un fet moralment reproable, tot definint-la com una pena infligida a una persona, no pas per descobrir si és culpable, sinó perquè hom ignora si és innocent, deixant de banda que, sovint, el fruit de la tortura és el fals testimoni de qui no pot suportar el dolor.

—El papa Nicolau I (segle IX) afirma que cap llei divina no pot permetre la tortura, que la confessió ha d’ésser espontània, i que hauria de resultar vergonyós per a qui la practica veure com, gairebé sempre, o no n’obté cap prova o n’obté una falsa acusació de culpabilitat.

—Boccaccio (segle XIII) denuncia “la cega severitat de les lleis dels qui, cercant amb tanta cura i crueltat, provoquen la mentida” (Decameró III, 1).

—Per la banda protestant, destaquen dos noms en la lluita contra la tortura: B. Bekker, convençut que, en els processos de bruixeria, hom aplica la tortura a malalts mentals, i, sobretot, J. Grevius que en el seu Tribunal Reformatum (1624) nega que la tortura pugui justificar-se per la seva antiguitat, que sigui necessària per mantenir l’ordre social, i manté, a més, que la tortura és irreparable, prefigurant així una de les bases de la crítica moderna de la pena de mort. Finalment, unes breus reflexions seves sobre la degradació progressiva dels torturadors: “El torturador es va afeccionant al patiment, però la crueltat, com tots els vicis violents, aviat esdevé sadollament; així neix en el torturador, més tard o més d’hora, la curiositat pel turment nou, inèdit”.

—Etc.

8. La reparació de la tortura en el segle XX.

És evident que ho presentem com un fet innegable. Com a ciutadans normalment ben informats coneixem abastament les misèries i l’extensió de la tortura en el món actual. Els informes anyals d’Amnesty International i l’informe especial dedicat a aquest tema són un bon exemple d’informació, denúncia i anàlisi (en aquest darrer trobareu, a més, tots els tractats internacionals que, amb llurs principis i normes, pretenen de garantir-ne la prevenció).

Quines han estat les causes d’aquesta dissortada reparació? Doncs bé, els analistes parlen fonamentalment:

a) De l’aparició de l’Estat totalitari. L’Estat és el gran valor a defensar per davant dels drets dels ciutadans que el componen; de fet, caldria parlar, altre cop, de súbdits més que no pas de ciutadans, alhora que llurs delictes són vistos com a sacrilegis, com a crims de lesa majestat. L’Estat, omnipotent i unívoc, té por, es malfia dels drets particulars dels ciutadans. Tota discrepància respecte de la línia marcada per l’Estat o els seus “conductors” és un atemptat gravíssim, car no atempta contra un interès particular sinó contra tots. No pot estranyar, doncs, que en les

comissions revolucionàries extraordinàries de la URSS entre 1917 i 1922, després a la Itàlia i a l'Espanya feixistes i, finalment, a l'Alemanya del Tercer Reich, per exemple, la tortura reaparegués sota l'autoritat estatal extraordinària, revolucionària i del partit, i més tard, en algunes circumstàncies, sota l'autoritat legal ordinària.

b) De la necessitat imposada per les condicions de la guerra moderna "d'indagacions ràpides, fiables i efectives", amb la creació *ad hoc* de serveis especials i mètodes especials d'interrogació de presoners, espies, etc.

c) Del terrorisme i de l'amenaça que representa per a la supervivència d'un Estat totpoderós i que, fins i tot en el cas de nacions democràtiques, cau sovint en la temptació de repetir en la seva actuació els delictes aliens.

Sobre l'extensió, mètodes, estadístiques, tractats de prevenció, etc. us remetem, com dèiem, als informes d'A.I. esmentats abans.

Forges. Lo mejor de Por Favor, Punch Ediciones

Suggeriments pedagògics

1. Respecte de la Definició:

—Trets comuns i diferències.

—“Termes clau”.

—Canvis i coincidències al llarg dels segles. Possibles raons.

—Crítica del contingut de les definicions. La tortura pot ser mai un mètode de recerca de la veritat?

—Són aquestes definicions gasives? Cal incloure-hi d'altres casos, d'altres finalitats, d'altres subjectes agents o pacients?

2. Respecte de L'aparició de la tortura en la llei grega:

—Tortura i dignitat humana, són conceptes incompatibles? Si? No? Què ho demostraria explícitament o implícitament?

—Procés judicial i tortura, es necessiten forçosament?

—Confrontació amb allò que consta a la Declaració Universal dels Drets Humans.

3. Respecte de La tortura en la llei romana:

—Tots els de l'apartat anterior.

—Tortura i concepció de l'Estat: quins han de prevaler, els drets dels ciutadans o els de l'Estat?

—És possible defensar-se de la tortura -o la possibilitat de tortura- en el si de determinades ordenances jurídiques?

4. Respecte de El dret romà i les societats germàniques:

—Tortura i classe social.

—Tortura, càstig per a qui?

—Quin és el valor “moral” de la tortura que inferim de les dades?

5. Respecte de Des de l'Edat Mitjana fins al segle XVIII:

—Tortura i prova, tortura i confessió, tortura i veritat, són coordinables?

—Tortura i imposició de la “veritat”, tortura com a mètode d'uniformització de la societat.

—Tortura com a repressió, humiliació i supressió de la pròpia personalitat.

6. Respecte de L'abolició de la tortura als segles XVIII i XIX:

—Depèn la tortura d'una determinada concepció de l'home i la vida en general?

—La tortura, a qui degrada?

—Abolició de la tortura i llibertat intel·lectual, de pensament i d'expressió.

—Les tradicions seculars rebudes, cal admetre-les sense discussió o sotmetre-les a una crítica rigurosa i no-condicionada?

—Anàlisi i discussió dels textos presentats.

7. Respecte de Precedents del corrent abolicionista del segle XVIII:

—Recollida i anàlisi de textos de diferents èpoques per a la confecció d'una mínima història del “moviment abolicionista”.

—Trobem arguments lògics, ideològics, ...?

—Necessitat permanent de “l'oposició crítica en totes les èpoques i moviments consolidats”.

8. Respecte de La reaparició de la tortura en el segle XX:

—Drets de l'Estat i del ciutadà.

—L'Estat, mitjançant la tortura, contra què i contra qui?

—Tortura i ideologia.

—La tortura, útil per a què i per a qui?

—Necessitat i significació de la lliuta contra la tortura.

9. Respecte dels informes d'A.I. -tant els ordinaris com l'específic- proposem l'aplicació de gran part dels suggeriments continguts al fulllet sobre l'ús pedagògic de l'informe anyal d'AI.

6.1 Documentació

Codis d'ètica professional

Aquest és un resum de la publicació d'Amnistia Internacional "Codis d'ètica professional", els autors de la qual són Alfred Heijder i Herman van Geuns. La publicació consta d'un pròleg, la col·laboració de A. Heijder "Codis d'ètica professional contra la tortura", la de H. van Geuns "Les responsabilitats de la professió mèdica en relació a la tortura" i de quatre annexos:

- Projecte de codi de conducta per a funcionaris encarregats de fer complir la llei.
- Declaració de Toquio de l'Associació Mèdica Mundial.
- El paper de la infermera en l'atenció de detinguts i presos polítics i comuns.
- Projecte de principis per a un codi d'ètica per a advocats, relacionat amb tortura i d'altres penes o tractes cruels, inhumans o degradants.

1.- PRÒLEG: LA TORTURA I LES PROFESSIONS

La tortura no és només responsabilitat dels interrogadors; jutges, advocats, metges, etc. en són còmplices o col·laboradors. Això ha provocat la redacció de diferents projectes de codis d'ètica professional per a aquestes professions.

2.- CODIS D'ÈTICA PROFESSIONAL CONTRA LA TORTURA

La tècnica avança molt més depressa que la moral. Això ens ha portat a un estat de barbàrie civilitzada que comporta la tortura, entre d'altres mals. Cal investigar com pot l'home arribar a aquestes pràctiques: és molt simple veure el torturador com un sàdic. L'origen de la tortura no és simplement el sadisme. Alguns factors que hi intervenen són:

- El sistema polític.
- Les organitzacions, col·legis professionals, ...
- L'opinió pública.
- Els valors individuals.

Poden aparèixer conflictes entre valors d'un mateix d'aquests quatre camps o de camps diferents. Els funcionaris públics són els qui amb més facilitat es troben davant d'aquests conflictes (conviccions personals versus lleialtat a l'estat, ...). En aquest cas, la persona ha de recórrer a alguna guia: què fan els col·legues, quins valors adopta el cos professional. Com que és una normativa engendrada pel propi cos professional, és d'esperar que serà efectiva.

Ara bé, aquesta efectivitat serà més o menys positiva en funció de si:

- I- El codi formula normes de conducta específiques i no es limita a una declaració de bones intencions.
- II- Preveu mecanismes per ser aplicat.
- III- Preveu informació sobre les seves normes i incompliments.

Un codi mèdic contra la tortura.

És conegut que en certes ocasions hi ha hagut metges que han col·laborat en activitats de tortura de diverses maneres:

- Assegurant que la tortura podia continuar sense perill de mort.
- Desatenent deliberadament malalts presoners.
- Ocultant senyals de tortura.
- Participant-hi directament.
- Investigant tècniques de tortura.

En la 29^{ena} Assemblea Mèdica Mundial, celebrada el 10 d'octubre de 1975, es va adoptar l'anomenada "Declaració de Toquio". En el seu primer paràgraf diu:

“El metge no protegirà, tolerarà o participarà en la pràctica de la tortura o d’altres formes de procediments cruels, inhumans o degradants, sigui quin sigui el delictes pel que la víctima d’aquests procediments sigui objecte de sospita, acusació o culpa, i siguin quines siguin les creences o motius de la víctima, i en qualsevulla situació, incloent-hi el conflicte armat i la guerra civil”.

És una formulació detallada, però no satisfà els punts II i III de què parlàvem abans. Caldria esmenar-la amb dues propostes d’AI que la completen en aquest sentit.

Un codi contra la tortura per a la policia.

En aquest col·lectiu es planteja un problema molt particular: el problema de l’obediència a ordres superiors. En un seminari celebrat el juny de 1975 es va elaborar l’anomenada “Declaració de La Haya” que en el seu punt cinquè diu:

“Els agents de la policia i tots els altres afectats per aquest codi tenen el dret de desobeir qualsevulla ordre, instrucció o manament, encara que hagi estat donat legalment dins del context de la legislació nacional, que es trobi en clara i evident contradicció amb els drets humans bàsics i fonamentals tal i com són descrits a la Declaració Universal de Drets Humans. Tenen el deure de desobeir qualsevulla ordre, instrucció o manament d’executar sumariament, torturar o infligir de qualsevol altra manera danys físics a una persona que es troba sota la seva custòdia.

“També tenen el deure, en el curs del compliment d’ordres, instruccions o manaments, que en la seva opinió contradiguin clarament i evidentment drets humans bàsics i fonamentals - per exemple, detenció prolongada sense supervisió jurídica efectiva - de protestar contra aquestes ordres, instruccions o manaments.”

Aquesta declaració també tracta els aspectes II i III. En el paràgraf 7 diu:

“Aquells afectats pel codi tenen l’obligació d’informar els organismes nacionals o internacionals sobre les activitats que contravinguin directament els principis i disposicions d’aquest codi d’ètica i violin clarament drets humans tal com es descriuen a la Declaració Universal de Drets Humans. Si fos necessari, i com a últim recurs, han de donar a conèixer al públic aquesta informació.”

Un codi contra la tortura per a advocats.

La tortura es fa violant la legislació nacional i/o internacional, però les víctimes no tenen els medis o se'ls impedeix de fer valer els seus drets. La professió legal està directament implicada en això. El legislador ha de prohibir clarament la tortura. Els membres del poder judicial han d'estudiar les denúncies de tortura. Els advocats han de fer públics els casos de tortura, tot i que això els pot convertir en víctimes.

Els projectes de principis han estat formulats per AI i la Comissió Internacional de Juristes.

3.- LES RESPONSABILITATS DE LA PROFESSION MÈDICA EN RELACIÓ A LA TORTURA.

Al metge se li presenta el conflicte següent: col·laborar amb els torturadors o deixar el torturat sense assistència mèdica? El metge:

a) Ha de fer examens mèdics abans d'una sessió de tortura per determinar la resistència de la víctima?

—NO, perquè el metge entraria a formar part del procés, i el faria vàlid en termes mèdics.

b) Ha d'assistir a una sessió de tortura per aturar-la quan hi hagi perill de mort?

—NO, per les mateixes raons.

c) Ha de tenir cura de víctimes de tortura?

—En aquesta qüestió cal tenir present que potser la víctima prefereix la mort, ja sigui per no haver de tornar a patir tortura, ja sigui per evitar ser "vençut" i posar en perill la vida d'altres.

Cal un codi de conducta que provoqui la negativa dels metges a col·laborar en la tortura.

És la professió mèdica en general qui té una clara responsabilitat respecte de la tortura. La presa de posició ferma de les organitzacions mèdiques és necessària per tal que els metges com a individus es puguin negar a col·laborar-hi.

6.2 Documentació

Declaració contra la tortura

"Declaració sobre la protecció de totes les persones contra la tortura i d'altres penes o tractes cruels, inhumans o degradants"

El 9 de desembre de 1975 l'Assemblea General de les Nacions Unides aprovà una Declaració en la qual condemnava tot acte de tortura o qualsevol altre tracte o pena cruel, inhumà o degradant com "una ofensa a la dignitat humana". De conformitat amb aquesta Declaració, cap Estat no permetrà o tolerarà la tortura o d'altres penes o tractes cruels, inhumans o degradants; hom demana igualment a tots els Estats que prenguin mesures efectives per impedir que es practiquin dintre de llur jurisdicció aquests tractes.

La Declaració havia estat aprovada en primera instància i enviada a l'Assemblea amb motiu del Cinquè Congrés de les Nacions Unides sobre Prevenció del Delicte i Tractament del Delinqüent, celebrat a Ginebra tres mesos abans (setembre de 1975). En aprovar la Declaració sense votació, l'Assemblea assenyalà que la Declaració Universal de Drets Humans i el Pacte Internacional de Drets Civils i Polítics proclamen que ningú no serà sotmès a tortures ni a penes o tractes cruels, inhumans o degradants.

L'Assemblea ha aconsellat que la Declaració serveixi com a norma per a tots els Estats i d'altres entitats que exerceixin un poder efectiu.

Article 1.

1. D'acord amb la present Declaració, hom entendre per tortura tot acte mitjançant el qual un funcionari públic o una altra persona instigada per ell infligeixi intencionadament a una persona penes o patiments greus, tant físics com mentals, amb l'objectiu d'obtenir d'aquesta o d'un tercer informació o una confessió, de castigar-la per un acte que hagi comès o que hom sospiti que ha comès, o d'intimidat aquesta persona o d'altres. No es consideraran tortura les penes o patiments que només siguin conseqüència de la privació legítima de la llibertat, o que siguin inherents o incidentals a aquesta, en la mesura que estiguin en consonància amb les Regles Mínimes per al Tractament dels Reclusos.

2. La tortura constitueix una forma agreujada i deliberada de tracte o pena cruel, inhumà o degradant.

Article 2.

Tot acte de tortura o qualsevol tracte o pena cruel, inhumà o degradant, constitueix una ofensa a la dignitat humana i serà condemnat com a violació dels propòsits de la Carta de les Nacions Unides i dels drets humans i llibertats fonamentals proclamats en la Declaració Universal de Drets Humans.

Article 3.

Cap Estat no permetrà o tolerarà la tortura o d'altres penes o tractes cruels, inhumans o degradants. Hom no podrà invocar circumstàncies excepcionals tals com estat de guerra o amenaça de guerra, inestabilitat política interna o qualsevol altra emergència pública com a justificació de la tortura o d'altres tractes o penes cruels, inhumans o degradants.

Article 4.

Tots els Estats, de conformitat amb les disposicions de la present Declaració, prendran mesures efectives per impedir la pràctica dintre de llurs jurisdiccions de tortures o d'altres penes o tractes cruels, inhumans o degradants.

Article 5.

En la instrucció de la policia i d'altres funcionaris públics responsables de les persones privades de llur llibertat, s'assegurarà que es tingui plenament en compte la prohibició de la tortura i d'altres penes o tractes cruels, inhumans o degradants. Aquesta prohibició s'inclourà, si s'escau, en les normes o instruccions generals que es publiquin en relació amb els deures i funcions de qualsevol encarregat de la custòdia o tracte de les persones esmentades.

Article 6.

Tots els Estats examinaran periòdicament els mètodes d'interrogatori i les disposicions per a la custòdia i tracte de les persones privades de llibertat en llur territori, a fi i efecte de prevenir qualsevol cas de tortura o d'altres penes o tractes cruels, inhumans o degradants.

Article 7.

Tots els Estats asseguraran que tots els actes de tortura definits en l'Article 1 constitueixin delictes d'acord amb la legislació penal. Això mateix s'aplicarà als actes que constitueixen participació, complicitat, incitació o intent de cometre tortura.

Article 8.

Tota persona que al·legui que ha estat sotmesa a tortura o d'altres penes o tractes cruels, inhumans o degradants, per un funcionari públic o per instigació seva, tindrà dret que el seu cas sigui examinat de manera imparcial per les autoritats competents de l'Estat interessat.

Article 9.

Sempre que hi hagi motius raonables per creure que s'ha comès un acte de tortura tal com se'l defineix en l'Article 1, les autoritats competents de l'Estat interessat endegaran d'ofici i amb rapidesa una investigació imparcial.

Article 10.

Si de la investigació a la qual fan referència els articles 8 o 9 s'arriba a la conclusió que sembla haver-se comès un acte de tortura tal com se'l defineix en l'Article 1 s'incoarà un procediment penal contra el suposat culpable de conformitat amb la legislació nacional. Si hom considera fonamentada una al·legació d'altres formes de penes o tractes cruels, inhumans o degradants, el suposat culpable o culpables seran sotmesos a procediments judicials, disciplinaris o d'altres procediments adequats.

Article 11.

Quan es demostrï que un acte de tortura o d'altres penes o tractes cruels, inhumans o degradants han estat comesos per un funcionari públic o a instigació seva, hom concedirà a la víctima una reparació i una indemnització, de conformitat amb la legislació nacional.

Article 12.

Cap declaració que es demostrï que ha estat feta com a resultat de tortura o d'altres penes o tractes cruels, inhumans o degradants no podrà ser invocada com a prova contra la persona involucrada ni contra cap altra persona en cap procediment.

6.3 Documentació

Regles mínimes per al tractament dels reclusos

Adoptades pel Primer Congrés de les Nacions Unides sobre Prevenció del Delicte i Tractament del Delinqüent el 30 d'agost de 1955 i aprovades pel Consell Econòmic i Social de les Nacions Unides el 31 de juliol de 1957.

31.- Les penes corporals, tancament en cel·la fosca, i també qualsevol càstig cruel, inhumà o degradant quedaran completament prohibits com a càstigs disciplinaris.

32.- (1) Les penes d'aïllament i de reducció d'aliments només s'aplicaran quan els metges, després de l'examen del reclus, hagin certificat per escrit que les pot suportar.

(2) Això mateix serà aplicable a qualsevol altre càstig que pugui perjudicar la salut física o mental del reclus. En qualsevol cas, aquestes mesures mai no hauran de ser contràries al principi formulat en la regla 31, ni allunyar-se'n.

(3) El metge visitarà cada dia els reclusos que compleixin els càstigs disciplinaris esmentats i informarà el director si considera necessari posar terme o modificar el càstig per raons de salut física o mental.

33.- Els mitjans de coerció com manilles, cadenes, grillons o camises de força mai no s'aplicaran com a càstig. Tampoc no hauran d'emprar-se cadenes ni grillons com a mitjans de coerció. Els altres mitjans de coerció podran ésser emprats en els casos següents:

(a) Com a mesura de precaució contra una evasió durant un trasllat, sempre que siguin retirats tan aviat com el reclus sigui presentat davant de l'autoritat judicial o administrativa.

(b) Per raons mèdiques i seguint les indicacions del metge.

(c) Per ordre del director, si han fracassat tots els altres mitjans per dominar un reclus, amb l'objectiu d'impedir que es faci mal a si mateix o als altres o causi danys materials; en aquests casos, el director haurà de fer consultes al metge urgentment, i informar-ne l'autoritat administrativa superior.

6.4 Documentació

Notícies aparegudes els anys 1990 i 1991 al Butlletí Informatiu d'Amnistia Internacional

NEPAL

Detenciones en masa y torturas

Millares de simpatizantes no violentos del movimiento pro democracia multipartidaria están siendo detenidos en todas partes de Nepal desde febrero y, al parecer, algunos han sido sometidos a malos tratos y torturas.

Aunque muchos recobraron la libertad poco después de su detención, muchos otros, entre ellos presos de conciencia, siguen detenidos sin cargos ni juicio. A finales de marzo, grupos nepalíes de derechos humanos estimaban en más de 8.000 el número de detenciones; la cifra oficial era de unas 1.000.

Durante la primera quincena de febrero, más de 350 personas fueron detenidas, y el 17 de febrero tres líderes del CN fueron sometidos a arresto domiciliario. Posteriormente se han denunciado centenares de detenciones; algunos son miembros de AI.

Según informes, entre las víctimas de la tortura figura Mukunda Regmi, ex presidente del Colegio de Abogados de Nepal; Dhruva Thapalia, vicepresidente de la Cruz Roja de Nepal; dos miembros de la Asamblea Nacional y numerosos estudiantes. Se denunció también que varias personas perdieron la vida como resultado de las torturas. El gobierno ha negado las acusaciones de torturas.

AUSTRIA

Tortura y maltrato policiales

Desde hace varios años, AI ha venido recibiendo denuncias de que los detenidos a disposición policial en Austria son sometidos a veces a actos injustificables y deliberados de violencia física. Algunos incidentes descritos equivalían a torturas.

Las denuncias mencionan desde golpes en la cabeza con la mano hasta semi-asfixia y quemazos con cigarrillos. En uno de cada tres casos denunciados se ha afirmado que la policía recurrió a la violencia física para obtener confesiones u otra información. Dada la congruencia y regularidad de las denuncias, no parece que el problema se reduzca a unos cuantos casos aislados.

También parece ser regular la intimidación de personas que alegaron haber sufrido malos tratos a manos de la policía. Según cifras oficiales, el 45% de los denunciados de los últimos años fue sometido a investigaciones criminales tras denunciar los malos tratos de la policía.

En el informe "Austria: tortura y malos tratos" publicado por AI en enero, se exponen algunas de estas denuncias y se subraya la necesidad de que Austria aplique la Convención contra la Tortura.

El informe de AI critica los procedimientos para formular denuncias contra la policía y analiza las garantías contra los malos tratos, la supervisión del proceso de investigación criminal y el uso de pruebas supuestamente obtenidas bajo coacción.

KUWAIT

Denuncias de tortura policiales

Cinco chiitas kuwaities están presos sin cargos ni juicio en la cárcel de Amn al-Dawla, en la ciudad de al-Kuwait, desde su detención en septiembre y noviembre de 1989. Según informes, han sido torturados durante los interrogatorios.

Eran cinco de unos 20 chiitas detenidos en Kuwait tras la ejecución de 16 ciudadanos kuwaities en Arabia Saudita el 21 de septiembre de 1989, en relación con los atentados con explosivos ocurridos en el mes de julio en La Meca. Entre las personas que siguen recluidas figura Sayyid Mubaranad Baqir al-Musawi, detenido el 23 de septiembre. Exceptuando una visita de su madre, ha estado incomunicado y al parecer ha recibido golpes y descargas eléctricas durante el interrogatorio. También parece que lo amenazaron con extradición a Arabia Saudita, donde podría ser torturado y condenado a muerte. En su respuesta a AI, el gobierno declaró que Sayyid Muhammad Baqir al-Musawi está detenido mientras se investiga su caso, y que su familia puede visitarlo.

Los otros cuatro presos, Faisal al-Mahmid, Abd al-Hamid al-Saffar, Sayyid Walid al-Mazidi y Abd al-Rida Karoun, fueron detenidos en noviembre. También parece que fueron golpeados y torturados con electricidad durante los interrogatorios: que a Faisal al-Mahmid le dieron golpes y puntapiés hasta hacerle perder el conocimiento, mientras que a Abd al-Hamid al-Saifar lo amenazaron con violar a su hija en su presencia, cuando se negó a contesar. Actualmente reciben visitas, pero se les ha negado la asistencia de un ahogado. Al no haber recibido respuesta del gobierno sobre estos casos.

ARGENTINA

Torturas y malos tratos a detenidos

En 1991 continuaron recibiendo denuncias de torturas y malos tratos de detenidos por parte de la policía argentina.

En marzo, por ejemplo, Pedro Molina Toledo murió tras ser torturado mientras se hallaba bajo custodia policial en la ciudad de Mendoza. Lo habían detenido en relación con la investigación de un fraude y lo habían interrogado en la Dirección de Delitos Económicos del Palacio Policial, donde, al parecer, fue sometido a una paliza brutal y murió ese mismo día como consecuencia de sus heridas. Dos agentes de policía fueron acusados formalmente de "homicidio no intencionado", pero para finales del año seguían en servicio activo en espera del juicio.

Según un informe de la Dirección Nacional de Derechos Humanos del Ministerio del Interior, entre 1984 y 1986 se presentaron en Buenos Aires 698 quejas sobre "apremios ilegales", que incluían malos tratos por la policía. A pesar de que se dispuso de pruebas médicas que corroboraban que en 267 de estos casos se habían sufrido lesiones, nadie fue condenado por los presuntos delitos. En Buenos Aires se presentaron 879 quejas de "apremios ilegales" en 1989 y 879 en 1990, pero se desconoce el número de condenas resultantes de estas quejas.

El informe critica a la judicatura y a los fiscales por su renuencia a investigar exhaustivamente las denuncias, y concluye que la falta de condenas demuestra que la impunidad para este tipo de delito constituye un hábito arraigado en el sistema judicial.